

– הרי זה נידון כודאי וספק, וכנ"ל – כן פירש בשו"ת אור לציון (סוף ח"א) בהסבר הגרסא 'דאיהו קריב טפי' עתוס'. ונ' שאין זה מוכרח, שי"ל הכוונה 'טפי' מכל אחד אחר שהעדים מכירים). והפירות שאכל מאז ועד עתה – חייב לשלמם. ואם אין עדים שאכל, ורק מפיו אנו יודעים זאת, והוא הלא טוען שהקרקע שלו – לפי פירוש התוס', בזה נחלקו רב חסדא כנגד אביי ורבא (ורב אידי בר אבין), האם מוציאים ממנו את הפירות אם לאו (שאפשר שאין לומר כאן 'מגו', כיון שהקרקע יוצאת מתחת ידו, שוב אין טענתו מתקבלת לגמרי, גם לגבי הפירות). ולדעת כמה ראשונים (רמב"ן, נמו"י ועוד. וכ"פ הש"ך ועוד פוסקים, ודלא כהסמ"ע. – ע' חו"מ קלט, ד) מחלוקתם רק כשטוען ספק, אבל אם טוען ברי נאמן ב'מגו'. (כן מתפרשת הסוגיא לגרסת ר"ח ועוד, והרשב"ם פרש שמדובר בהודאת בעל דין).

סא. מי שיש לו עדים שמחזיק בקרקע שנתיים ימים, והמערער טוען גזולה היא מעמי – מה דין הפירות שאכל המחזיק?

אם טען שקנה את הקרקע – חוזרת הקרקע למערער וכל הפירות שאכל חוזרים גם הם. וכתב הרשב"ם, שאם אין עדים על אכילתו, אין הפירות חוזרים, שהיה יכול להכחיש אכילתו, (שהיה יכול לטעון על אכילה מועטת, המספיקה ליצור חזקה. ערשב"ם). ויישבע המחזיק שאינו חייב לו כלום מהפירות שאכל, וייפטר. (חו"מ קמה, ד). ויש חולקים (תוס'). ואם מלכחילה לא טען אלא שירד לפירות, נאמן על כל הפירות שאכל, שאין אדם צוץ לאכול פירות משדה חברו, ואין כנגדו טענת 'אחוי שטרך', כי אין עושין שטר על כך. (ונשבע היסת ונפטר. קלו, א).

דף לד

סב. מה הדין במקרים הבאים:

- א. עדים המעידים על פלוני שחטף חפץ מחברו, והוא טוען: אמנם חטפתי, אך שלי הוא.
- ב. חטף מחברו, ואין עדים בדבר, והוא מודה שחטף, וטוען 'שלי חטפתי'.
- ג. עד אחד המעיד שחטף, והוא מודה בדבר וטוען 'שלי חטפתי'.

- א. אינו נאמן, ודינו כגזולן ומחויב בהשבה. (ודנו באחרונים אם הוא פסול לעדות).
- (ואם יכול היה לומר 'החזרתי' כתב הרמב"ן וש"פ שנאמן במיגו. ויש חולקין).
- ב. נאמן במיגו, שיה יכול לטעון 'להד"ם'.
- ג. ר' אבא אמר שחייב לשלם מתוך שמחויב שבועה ואינו יכול לישבע. (ורב ושמואל (בשבועות מז) חולקים. והלכה כרבי אבא. רשב"ם תוס' וש"פ).

סג. המחזיק בקרקע, ובא מערער וטען: גזולה היא בידך ו...

- א. ...עד אחד מעיד שהחזיק הלה בקרקע ג' שנים ואכל פירותיה.
- ב. ...עד אחד מעיד שהחזיק הלה בקרקע ב' שנים ואכל פירותיה.

– מה דין הקרקע והפירות?

- א. הסיקו בגמרא שאע"פ שהקרקע חוזרת לבעליה הראשונים, אינו מחזיר את הפירות, שאם אתה מקבל את דברי העד – הלא החזיק ג' שנים והכל שלו.
- ב. אביי דימה זאת לדינו של ר' אבא שאמר 'מתוך שאינו יכול לישבע – משלם'. והלכך משלם דמי פירות שנתיים ימים שאכלם. (הרשב"ם כתב כגון שהעד מעיד שלא אכל כי אם שנתיים ולא יותר. ואולם בפוסקים משמע שבכל אופן הדין כן. וצ"ע).

דס. א. שנים שהיו מריבים על ספינה, כל אחד טוען שלי היא, וביקש האחד מבית דין שיתפסה עד שיוכיח את בעלותו, כדי שהשני לא ימכרנה בינתים – האם ב"ד שומעין לו, ומדוע?

ב. נכס שתפוס אצל בית דין, ושני בעלי-הדינים לא הביאו ראיות על בעלותם – מה עושים עם הנכס?

א. נחלקו רב הונא ורב יהודה אם ב"ד שומעין לו לתפסה, ואם לאו. (רשב"ם פרש שמחלוקתם תלויה בשאלה אם לאחר שב"ד תפסו ואין לשני הצדדים כל ראייה, מוציאים אותה מידיהם ופוסקים 'כל דאלימ גבר', שלפי צד זה ב"ד תופסין מלכתחילה, או שמא אין מוציאים, ולכך אינם תופסים, שמא רוצה הוא להפסיד את חברו עי"כ שב"ד יתפסו ולא יוציאו. והתוס' חלקו, שאין לתלות זב"ז, אלא השאלה אם יש להם לב"ד להכנס בדבר, שמאמינים לו שיביא ראייה, או לא).

ב. מחלוקת אמוראים, (רב יהודה ורב פפא), כנ"ל.

והסיקו בגמרא שאין תופסים, ואם תפסו – אין מוציאים.

דף לה

סה. מהם כללי הדינים של ספק-ממון, כאשר אין צד אחד שהוא מוחזק יותר מן הצד השני?

ספק ממון שניתן לבררו בעתיד, ואין לשני הצדדים 'דררא דממונא' (היינו, שאין לשני הצדדים שייכות לאותו ממון, אלא לאחד מהם. – עפ"י רשב"ם. או: ללא טענות הצדדים אין כלל ספק לב"ד. – תוס'), ואין אחד מן הצדדים מוחזק בממון, וגם אין לו חזקת 'מרא קמא' – הדין 'כל דאלימ גבר', בין בקרקעות בין במטלטלין. (כגון: 'זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי').

אם אין לעמוד על בירור הדבר (כגון: שני שטרי הקנאה היוצאים ביום אחד על שדה אחת. ודוקא לר' אלעזר שעדי מסירה כרתי, אבל לר"מ שעדי חתימה כרתי – חולקין לכו"ע. עפ"י כתובות צד. וראשונים) – רב אמר: יחלוקו, ושמואל אמר: שודא דדייני. (= רש"י ורשב"ם וכו"פ בשו"ע רמ"ג ובסמ"ע. וע' ש"ך): כפי אומדן הדיינים על דעתו של הנותן. ר"ת ורמב"ן: למי שירצה הדיין, מפני שהוא עמית בתורה ובמצוות. אך אסור לו לקבל שכר מאחד מהם כדי לתת לו (ראשונים). וכן אסור לו לתת מכל סיבה אישית אחרת, כגון ידידות וכדו' – אג"מ חו"מ ח"א מה).

(כתבו ראשונים שאין אומרים 'שודא' אלא בדיין מומחה. 'וצריך עיון בזמן הזה' – ש"ך רמ"ק. ור"ח כתב שאין אומרים 'שודא' אלא בקרקעות ולא במטלטלין. ואין נראה לר"י).

הלכה כשמואל בדייני. (רמ"ג).

אם ניתן לברר את הספק, ויש 'דררא דממונא' – שייכות וזיקה ממונית לשני הצדדים; ריעותא וספק אף ללא טענותיהם. כנ"ל – חולקין. (כגון: המחליף פרה בחמור, וילדה, והיא עתה ברשות אחרת, ואין ידוע אם לפני הקנין ילדה או לאחריה. ואמנם, לדעת חכמים חולקין במקרה זה אחר חזקת 'מרא קמא', ורק לסמכות חולקין. אבל כאשר אין חזקת מר"ק – לכולי עלמא חולקין).

(כאשר שני הצדדים מוחזקין בממון – לשיטת רבנו תם: חולקין. ולשיטת הריב"א, אומרים 'יחלוקו' כאשר אין ודאי רמאי, ואז אין אומרים 'כל דאלימ גבר'. והתוס' הקשו על שיטה זו.

בספיקא דדינא, שאין הדין מוכרע, כתבו כמה פוסקים שאין אומרים 'כל דאלימ גבר', אלא כאשר אי אפשר לבצע חלוקה. ויש חולקים – עש"ך וסמ"ע סוס"י קלט.

במקרים מסוימים ראו חכמים לתקן אופן הכרעה אחר, שלא לפי הכללים – ע' תרומת הדשן סוס"י שגב, ועוד).

(ע"ע בשאלות לסיכום בריש ב"מ – כללים נוספים בממון המוטל בספק).